

OPEN ACCESS

Let's open the science

Co je „open access“ neboli otevřený přístup?

Otevřený přístup k vědeckým informacím je definován jako: „trvalý a bezplatný online přístup k dokumentům, zejména pak plným textům pro všechny uživatele“. Tento statut v sobě zahrnuje volné a neomezené „čtení, stahování, kopírování, sdílení, ukládání, tisknutí, vyhledávání, hypertextové propojování a jakékoli jiné legální použití bez finančních, právních nebo technických omezení“. Autorům zůstává právo na řádné uznání a uvedení autorství. Literatura, která by měla být volně dostupná online, je ta, kterou vědci poskytují světu, aniž by za ni očekávali platbu. Primárně tato kategorie zahrnuje recenzované časopisecké články nebo zatím ještě nerecenzované preprinty.

Různé digitální knihovny a různí vydavatelé elektronických časopisů umožňují přístup k různým typům dokumentů:

- **preprinty** (předběžný dokument zpřístupňující určité dílo nebo jeho zkrácenou verzi před jeho připravovaným vydáním či zveřejněním např. referát na konferenci)
- **postprinty** (publikovaná verze článku po recenzním řízení)
- **výzkumné články**
- **zprávy z konferencí** apod.

Jaké informace mohou mít otevřený přístup?

- **předmětově profilované archivy a institucionální repozitáře** – do této skupiny patří archivy a repozitáře jednotlivých univerzit, akademií věd a podobně. Autoři vkládají své práce sami nebo v zastoupení.
- **online časopisy s otevřeným přístupem** – nekomerční tj. bezplatné pro čtenáře i autory, náklady na publikování nese třetí strana např. vědecká organizace a komerční časopisy tj. časopisy bezplatné pro čtenáře, ovšem náklady na publikování hradí autoři (nebo jejich zaměstnavatelé a grantové agentury).
- **povrchový web** – tzv. „viditelný“ web – sem patří především osobní stránky jednotlivých vědeckých pracovníků.

Cesty otevřeného přístupu

- **Zlatá cesta (gold road)** – publikování v Open Access časopisech, recenzní řízení a otevřený přístup zajišťují vydavatelé.
- **Zelená cesta (green road)** – tato cesta představuje samostatnou archivaci článků jejich autory v otevřených repozitářích (autoarchivace).

Výhody Open Access publikování pro:

- **Autory** – autoři a vědečtí pracovníci tvoří nejvýznamnější část celého hnutí podporující otevřený přístup (open access). Bez jejich článků a intervence by toto hnutí nemělo takovou podporu, jaké se mu dostává. Otevřený přístup autorům dává čtenáře z celého světa bez ohledu na geografickou příslušnost, tj. mnohem více než časopisy s předplatným nezávisle na jejich prestiži. Tím se zvyšuje viditelnost a citovanost vědeckých prací.
- **Čtenáře** – otevřený přístup čtenářům a uživatelům poskytuje bezbariérový, v tomto případě převážně tedy bezlicenční, přístup k materiálům pro jejich výzkum. Čtenář tak má volná data a volný software např. pro vyhledávání v plných textech, indexování, k tvorbě souhrnů, překladů, propojování a ostatním formám textové analýzy.
- **Učitele a studenty** – otevřený přístup staví chudé a bohaté na stejnou rovinu a eliminuje potřebu povolení pro reprodukci a distribuci materiálů, což zkvalitňuje výuku nejen v rozvojových zemích, ale i v sociálně slabších vrstvách zemí rozvinutých.
- **Knihovny** – otevřený přístup nezatěžuje

rozpočet knihoven a řeší cenovou krizi odborných časopisů a také řeší různé licence a povolení. Jako nespornou výhodou otevřeného přístupu se však jeví usnadnění uspokojování potřeb uživatelů, protože knihovny mohou poskytnout nejen více periodik, ale ta se navíc neztrácí a nejsou poškozována manipulací s nimi.

- **Grantové agentury** – publikováním vědeckých výsledků financovaných z veřejných zdrojů v časopisech s otevřeným přístupem poskytují grantové agentury veřejný přístup k informacím.
- **Vládu** – publikování s otevřeným přístupem naplňuje všechny zákonné požadavky – tj. za veřejné finance jsou poskytovány veřejné výsledky. Otevřený přístup také podporuje demokracii tím, že sdílí informace.
- **Občany** – občanům poskytuje přístup k výsledkům vědy, kterou platí ze svých daní.

(Otevřený) Repozitář AV ČR

Repozitář je spravován Knihovnou AV ČR na základě schválené Politiky otevřeného přístupu a slouží pro archivaci a zpřístupnění publikačních výstupů vědeckých pracovníků AV ČR, preferovanou formou zpřístupnění je režim Open Access.

Pro získávání a ukládání dat je využit systém pro evidenci publikační činnosti ASEP (Automatizovaný systém evidence publikací), který Akademie věd používá od roku 2005. Při vložení bibliografického záznamu je možné uložit i plný text v různých verzích (preprint, postprint, vydavatelské PDF) včetně příloh. Dokumenty jsou dostupné prostřednictvím vyhledávacího rozhraní ASEPu.

www.knav.cz/otevreny-pristup

OPEN ACCESS

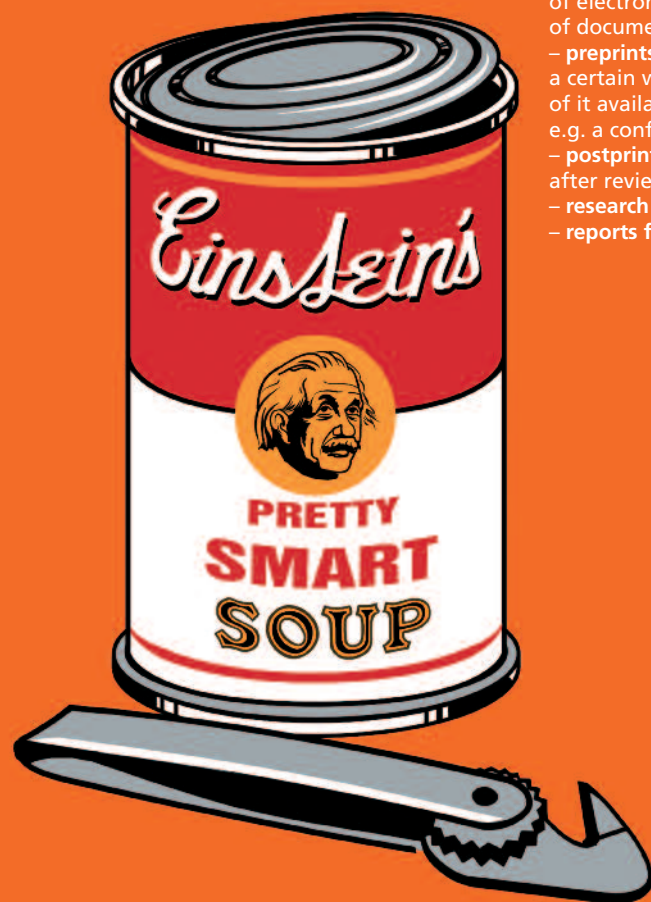
Let's open the science

What is "open access"?

Open access to scientific information is defined as "continuous free on-line access to documents, particularly full texts, for all users". This status takes in free and unrestricted "reading, downloading, copying, sharing, storing, printing, searching, hypertext linking and any other legal use without financial, legal or technical restrictions". The authors retain the right to proper recognition and the declaration of their authorship. The kind of literature that should be freely available on-line is literature provided to the world by scientists without expecting to be paid for it. This category primarily includes reviewed journal articles and preprints that have not yet been reviewed.

Various digital libraries and various publishers of electronic journals allow access to various types of documents:

- **preprints** (a preliminary document making a certain work or an abbreviated version of it available before its planned publication, e.g. a conference paper)
- **postprints** (the published version of an article after review proceedings)
- **research articles**
- **reports from conferences, apod.**

What kinds of information can have open access?

- **subject-profiled archives and institutional repositories**– this group includes archives and repositories of individual universities, academies of science, etc. Works are entered by their authors or by entities representing them.
- **open-access on-line journals** – non-commercial, i.e. free-of-charge to readers and authors, the costs of publication are carried by a third party, e.g. a scientific organisation, and commercial journals, i.e. journals free for readers, though the costs of publication are carried by the authors (or their employers and grant agencies).
- **the surface web or "visible web"** – primarily the personal pages of individual science workers.

Open access roads

- **gold road** – publication in open-access journals, review proceedings and open access are assured by publishers
- **green road** – this road represents the independent archiving of articles by their authors in open repositories (self-archiving)

The advantages of open-access publication for:

- **Authors** – authors and scientific workers make up the most important section of the entire movement supporting open access. The movement would not enjoy the kind of support it gets without their articles and intervention. Open access provides authors with readers from all over the world regardless of their geographical location, i.e. many more than subscription journals regardless of their prestige. This increases the visibility of their scientific works and the frequency with which they are cited.
- **Readers** – open access provides readers and users with access to materials for their research without barriers and, in this case, largely without the need for licences. This gives the reader free data and free software for, for example, full-text searches, indexing, the creation of summaries, translations, linking and other forms of text analysis.
- **Teachers and students** – open access puts rich and poor on the same level and eliminates the need for licences for the reproduction and distribution of materials, and this can improve teaching both in developing countries and among socially weaker sections of society in developed

countries.

- **Libraries** – open access places no burden on library budgets and resolves the price crisis of specialist journals and also resolves the issue of licensing of various kinds. An indisputable advantage of open access is that it facilitates satisfying the needs of users, as libraries can not only provide a larger number of periodicals, but these also do not go missing and do not become damaged by handling.
- **Grant agencies** – the publication of scientific results financed from public sources in open-access journals provides grant agencies with public access to information.
- **The government** – open-access publication meets all legal requirements, i.e. public results are provided for public finances. Open access also supports democracy by sharing information.
- **Citizens** – it provides citizens with access to the results of the science they pay for with their taxes.

(Open) Repository of the Academy of Sciences of the Czech Republic

The repository is managed by the Library of the Academy of Sciences of the Czech Republic and serves for the archiving and access to publications by scholars working for the Academy of Sciences of the Czech Republic, with Open Access being a preferred access method.

ASEP (automated system for registration of publications) is used to acquire and input data; the Academy of Sciences has been using the system since 2005. When a bibliographic entry is put in, full text in different versions (preprint, postprint, publisher's PDF), including schedules, can be put in as well. Documents are accessed through ASEP search interface.

www.knav.cz/open-access

OPEN ACCESS

